

Sivas İl Merkezinde Sosyoekonomik Düzeyi Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyi

Selma Çetinkaya¹, Seher Arslan², Naim Nur³, Deniz Özdemir⁴, Ö.Faruk Demir², Haldun Sümer⁵

¹Uz.Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Sağlık Merkezi, ²Dr., Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, ³Uz.Dr., Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, ⁴Uz.Psk., Aile Hekimliği Anabilim Dalı, ⁵Prof.Dr., Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Sivas

Bu araştırma 7. Uluslararası Aile Hekimliği Kongresi'nde (23-26 Mayıs 2006 İzmir) poster bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Çalışma Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygı düzeyini belirlemek için yapılmıştır. **Yöntem:** Kesitsel bir araştırma olarak planlanan çalışma 23 Mayıs-3 Haziran 2005 tarihleri arasında sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulunda yapılmıştır. Okul seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmamıza bu okullardaki 5-8. sınıflarda okuyan toplam 563 öğrenciden anketleri tam olarak cevaplandırılan 521 (%92.5) öğrenci dahil edilmiştir. Çalışmamızda öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini tanımlayan anket ile birlikte 80 sorudan oluşan Piers Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği kullanılmıştır. **Bulgular:** Sosyoekonomik durumu düşük olan okulda okuyan öğrencilerin benlik saygısı ile ilgili ölçek puanları 54.6 ± 11.8 , orta olan okulda 58.2 ± 11.7 ve yüksek olan okulda 56.5 ± 11.8 idi. Çalışmada sosyoekonomik durumu düşük olan okulda bulunan öğrencilerin benlik saygısı düzeyi iyi ve orta olan okullarda bulunan öğrencilere göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur ($p < 0.05$). Öğrencilerin okulu, yaşı, sınıfı, baba mesleği, baba öğrenim durumu, kardeş sayısı ve sosyoekonomik durumu ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$). Benlik saygısının, öğrencilerin yaşı, kardeş sayısı ve sosyoekonomik durumlarından bağımsız olarak etkilendiği tespit edilmiştir ($p < 0.05$). **Sonuç:** Düşük puanın psikolojik yardıma gereksinimi olan öğrencilerin tanınmasında ve ayırt edilmesinde önemli ipucu olacağı düşünülmektedir. Benlik saygısının hangi ortamlarda değişebileceği ve gelişebileceği incelenmeli, incelemek için iyi düzenlenmiş deneysel araştırmalar yapılmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Öğrenci, benlik saygısı, sosyoekonomik düzey.

(*Klinik Psikiyatri 2006;9:116-122*)

SUMMARY

Study of Self Esteem Levels of Students Attending in Three Primary Schools with Different Socio Economic Levels, in Central Sivas

Objective: The study was carried out in order to determine the self esteem levels of students attending in three primary schools with different socio economic levels, in central Sivas. **Method:** The study, planned as a cross sectional survey, was carried out in three primary schools with different socio economic levels between 23rd of May- 3rd of June 2005. Random selection method was used to select schools. Among 563 students from 5-8 class levels, 521 (92.5%), who had fulfilled the questionnaire forms, were included in this study. A questionnaire form defining socio economic properties of students and Piers Harris' self esteem scale including 80 questions were used. **Results:** The mean scores from self-esteem scale were 54.6 ± 11.8 for low socio economic level school, 58.2 ± 11.7 for mid-level socioeconomic school and 56.5 ± 11.8 for high socio economic level school. The mean self esteem levels of students attending in low socio economic level schools was found to be statistically lower compared with the schools with high and mid socio economic level ($p < 0.05$). A significant relationship between self esteem and school, age, class levels, fathers' education level and job, number of sister and brothers, socio economic levels was found ($p < 0.05$). In linear regression analysis, age, number of sister and brothers, socio economic level of school were found independently related to self esteem ($p < 0.05$). **Conclusion:** Low self esteem scores are considered to be important for definition and differentiation of students who need psychological help. The circumstances where self-esteem levels change and develop must be researched with well designed studies.

Key Words: Student, self esteem, socio economic level.

GİRİŞ

Benlik saygısı, psikoloji literatürlerinde "kendilik anlayış", "benlik tasarımı", "benlik kavramı", "özsaygı", "öz-kavram"; kamuoyunda ve günlük yaşamda "güven duygusu" ya da "kendine güven" olarak isimlendirilen, insan kişiliğinin temelinde olan, birey için en önemli algı, duygu ve düşüncelerin bir bütünüdür (Öner 1996).

Benlik saygısı çocuğun doğuştan getirdiği biyolojik özelliklerinin çevresiyle etkileşimine ve deneyimlerine bağlı olarak gelişir ve değişir. Önce anne, baba ve diğer aile bireyleri gibi çocuğun hemen yakınındaki kişilerin, daha sonra arkadaş ve öğretmenlerin davranışları ile şekillenir (Hechtman ve ark 1980). Anne ve baba, çocuğun gelişiminin oluşumunda temel role sahip bireylerdir (Körükçü 2004). Anne ve babasını kendine model alan çocuk olumlu ya da olumsuz kişilik özelliği geliştirebilir. Sağlıklı aile ortamında sevgi ve anlayış içerisinde büyüyen çocuk gelişimi için gerekli olan deneyimleri elde edebilir. Özsaygısını kazanarak hoşgörülü olmayı, sevilerek sevmeyi, alıcı ve bencil olmaktan kurtularak paylaşmayı öğrenebilir.

Ebeveynin çocuğu sevip sevmemesi; çocuğun öğretmeninin sevgi, saygı ve beğenisinin kazanıp kazanmaması; yaşlılarının onu kabul ya da reddetmesi, elde ettiği başarılar karşısında ödüllendirilmesi, dış görünüşü, kültürel düzeyi, yaşanılan çevre öz kavramı gelişiminin belirleyicileridir. Benlik saygısı yalnızca başkalarının birey hakkındaki görüş ve değerlendirmelerini yansıtan bir ayna değildir. Birey, başkalarının kendisi ile ilgili görüş ve değerlendirmelerini kendi duygu, düşünce, gözlem ve algılamalarıyla karşılaştırarak bir senteze gider ve böylece bir bütüne ulaşır (Öner 1996).

Yaşantımız boyunca özellikle de ergenlik döneminde diğer insanlar tarafından kabul edilme çok önemlidir ve ergenler bu konuda yoğun kaygı yaşarlar. Benlik saygısı gelişimi açısından bizim ne yaptığımız ve diğerlerinin bizim yaptıklarımız ile ilgili ne söyledikleri çok önemlidir.

Benlik saygısının olumlu gelişmesi için çocuğun koşulsuz bir sevgi ortamında büyümesi, olumlu davranışlarda ödüllendirilmesi, kabul görmesi, yaşına uygun sorumluluklara sahip olması ve sevilmesi gerekir. Çocuk sevildiğinde kendi bedenini sevmeye ve değerli bulmaya, annesi tarafından

ihtiyaçları doğru zamanda doğru şekilde karşılandığında ise kendini değerli hissetmeye başlar.

Olumsuz benlik saygısı geliştirmiş çocuklar kendilerini yetersiz ve değersiz görmekte, çevreden çabuk etkilenmekte, inanç ve tutumlarını kolaylıkla değiştirebilmekte, günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmakta güçlük çekmekte ve duygularını kontrol etmekte zorlanmaktadır. Bu çocuklar girdiği sosyal ortamlarda utangaç, çekingen, aşırı sessiz ya da tam tersi oldukça saldırgan veya zorba davranışlar sergileyebilir. Benlik saygısı yetersiz gelişmiş çocuklar kendisine sunulan yeni aktivitelere girmek istemez, hata yapmaktan aşırı korkar, sınavlarda tedirgin olur ya da mükemmeliyetçilik gibi davranışlar sergileyebilirler.

Bu çalışma Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyini belirlemek için yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Kesitsel bir araştırma olarak planlanan çalışma 23 Mayıs - 3 Haziran 2005 tarihleri arasında sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulunda yapılmıştır. Okulların sosyoekonomik düzeye göre seçiminde Çınar'ın çalışmasından faydalanılmıştır (Çınar ve ark. 1994). Çınar çalışmasında örnekleme seçme olanağı verebilmesi açısından sokakları, sosyoekonomik durumu ve kültürel düzeyi ele almış, tek tek sokakları gezerek sosyoekonomik düzeyi tespit etmiş ve buna göre sosyokültürel düzeyi 3 gruba (yüksek, orta, düşük) ayırmıştır. Bu çalışmadan faydalanılarak her sosyoekonomik düzeyde okul seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya bu okullarda bulunan 5-8. sınıflardaki 563 öğrenciden anketlere tam cevap veren 521 (%92.5) öğrenci katılmıştır. Araştırmanın yürütülmesinde etik kurallara uyularak ilgili kuruluşlardan izin alınmıştır. Çalışmanın verileri anket yöntemiyle toplanmıştır. Anket formları ders başlangıcında öğrencilere dağıtılmış, gerekli açıklamalar yapılmış ve formların kendileri tarafından doldurulması istenmiştir. Anket formunda yaş, cinsiyet, okul, sınıf, anne ve babanın mesleği, anne ve babanın öğrenim durumu, sosyoekonomik durum, aile tipi ve kardeş sayısı ile ilgili sosyodemografik özellikler ile 80 sorudan oluşan Piers Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı

Tablo 1. Öğrencilerin ailelerinin sosyodemografik özellikleri

Ailelerin sosyo-demografik öz.	Düşük (n=236) %	Orta (n=145) %	Yüksek (n=140) %	Toplam (n=521) %
Anne Öğrenimi				
Okuryazar değil	20.2	1.4	-	9.6
Okuryazar	27.7	4.1	2.8	14.5
İlköğrenim mezunu	48.0	65.8	21.5	45.6
Lise mezunu	3.7	21.2	20.1	13.0
Üniversite mezunu	0.4	7.5	55.6	17.3
Baba Öğrenimi				
Okuryazar değil	3.3	-	-	1.5
Okuryazar	15.4	1.4	2.1	8.0
İlköğrenim mezunu	62.9	39.3	11.9	42.6
Lise mezunu	16.7	35.9	16.1	21.8
Üniversite mezunu	3.3	23.4	69.9	26.1
Anne Mesleği				
Ev hanımı	97.0	85.6	39.3	78.2
Memur	0.8	8.9	52.1	16.9
İşçi	0.8	1.4	-	0.8
Emekli	0.4	2.7	5.7	2.8
Diğer	-	1.4	2.9	1.3
Baba Mesleği				
Memur	7.8	24.9	70.4	29.5
İşçi	32.1	26.2	5.2	23.2
Esnaf	10.8	22.9	10.9	14.2
Emekli	6.9	9.1	4.3	6.8
İşsiz	2.2	1.5	0.7	1.6
Çiftçi	23.8	2.1	2.1	11.8
Serbest	16.0	6.3	-	8.9
Diğer	0.4	7.0	6.4	4.0
Aile Tipi				
Çekirdek	72.3	88.3	90.7	81.6
Geniş	23.4	10.3	5.0	15.0
Parçalanmış	4.3	1.4	4.3	3.4
Sosyoekonomik Durum				
İyi	31.4	71.7	71.4	53.4
Orta	53.4	26.2	27.9	39.0
Kötü	15.2	2.1	0.7	7.6

Tablo 2. Çalışmaya katılan öğrencilerin okullara göre benlik saygısı ile ilgili ölçek puanları

Okulun soyo-ekonomik durumu	Ortalama±Standart Sapma	Minimum	Maksimum	p
Düşük (n=236)	54.6±11.8*	17	76	0.00
Orta (n=145)	58.2±11.7	23	78	
Yüksek (n=140)	56.5±11.8	19	80	

* Fark yaratan grup

Ölçeği kullanılmıştır (Öner 1996). Bu ölçek 9-16 yaş gruplarındaki öğrenciler için 1964'de Piers ve Harris tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiş olup Öner N. tarafından Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek, öğrencilerin kendilerine yönelik düşünce, duygu ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Ölçeği oluşturan 80 tanımlayıcı ifade vardır. Bunlara "evet" ya da "hayır" şeklinde yanıtlar verilir. Yanıtlar bir anahtarla puanlanır. Buna göre elde edilen puanlar kuramsal olarak 0-80 arasında değişir. Uygulamalar ham puanların 25-75 arasında olduğunu göstermiştir. Yüksek puan olumlu, düşük puan olumsuz öz-kavramının varlığına işaret eder.

Verilerin istatistiksel analizi SPSS for Windows 10.0 paket programında yapılmıştır. Verilerin analizinde kıkare, t-testi, ikiden fazla grup arasında fark olup olmadığını tespit etmek için varyans analizi, ikili karşılaştırmalarda varyans sonrası posthoc Tukey testi, korelasyon karşılaştırmalarında Pearson testi ve ek olarak benlik saygısını etkileyen bağımsız faktörlerin karşılaştırılmasında regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulunda yapılan bu çalışmaya 223'ü (%42.8) kız, 298'i (%57.2) erkek toplam 521 öğrenci alınmıştır. Çalışmaya alınan öğrencilerin yaş ortalamaları kızlarda 12.4±1.2, erkeklerde 12.7±1.3'dür. Öğrencilerin 157'si (%30.1) 5. sınıfta, 123'ü (%23.6) 6. sınıfta, 140'ı (%26.9) 7. sınıfta ve 101'i (%19.4) 8. sınıfta; 236'sı (%45.3) düşük, 145'i (%27.8) orta ve 140'ı (%26.9) yüksek sosyoekonomik düzeydeki okulda okumaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin ailelerinin sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik özellik-

lerine bakıldığında sosyoekonomik düzeyi iyi olan okuldaki öğrencilerin anne ve babaların öğrenim düzeyleri ve mesleki durumları orta ve düşük olan okuldaki öğrencilere göre daha iyi bulunmuştur (p<0.00). Sosyoekonomik düzeyi düşük olan okuldaki çocukların babalarının mesleklerine bakıldığında işçi ve çiftçinin (%32.1 ve %23.8), orta olan okulda işçi, memur ve esnafın (sırasıyla %26.2, %24.9 ve %22.9), yüksek olan okulda ise memur ve esnafın (%70.4 ve %10.9) ağırlıkta olduğu görülmektedir. Sosyoekonomik durumu düşük olan okulda öğrencilerin %15.2'si ekonomik durumlarının düşük olduğunu ifade etmişken, orta ve yüksek olan okullarda bu oran sırasıyla %2.1, %0.7'dir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin okullara göre benlik saygısı ile ilgili ölçek puanları Tablo 2'de verilmiştir. Sosyoekonomik durumu düşük olan okulun benlik saygı düzeyi iyi ve orta olan okullara göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur (p<0.00).

Benlik saygısı ile okul, yaş, sınıf, baba mesleği, baba öğrenim durumu, sosyoekonomik durum ve kardeş sayısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki varken (p<0.05), cinsiyet, anne öğrenim durumu, anne mesleği ve aile tipi arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur (p<0.05) (Tablo 3). Çalışmada yaş, sosyoekonomik düzey ve kardeş sayısı benlik saygısını bağımsız olarak etkileyen faktörler olarak tespit edilmiştir (p<0.05) (Tablo 4).

TARTIŞMA

Benlik saygısı insanın mutlu ve başarılı bir hayat geçirmesi için ihtiyaç duyduğu bir kişilik özgedir. Benlik saygısı sadece çocukların değil bütün insanların ihtiyaç duyduğu bir duygudur. Ancak kişiliğin önemli bir bölümü gibi benlik saygısının tohumları da çocukluktan itibaren atılmaktadır. Bu nedenle olumlu bir benlik saygısı oluşturmak için başta

Tablo 3. Benlik saygısı ile bazı değişkenler arasındaki korelasyon

Benlik Saygısı	r	p
Okul	-0.20	0.00
Sınıf	-0.14	0.00
Yaş	-0.19	0.00
Cinsiyet	0.58	0.18
Baba Mesleği	-0.16	0.00
Anne Mesleği	0.07	0.10
Baba Öğrenim Durumu	0.13	0.00
Anne Öğrenim Durumu	0.01	0.80
Sosyoekonomik Durum	-0.29	0.00
Aile Tipi	-0.08	0.07
Kardeş Sayısı	-0.19	0.00

anne ve baba olmak üzere çocuğun yetişmesinde rolü olan tüm bireylere büyük görevler düşmektedir.

Benlik saygısı düşük olan kişiler kendilerin güvenemedikleri için sorumluluk almaktan çekinirler, yapmaları gereken işlerden bir biçimde uzaklaşırlar, kaçamazlarsa da içinde buldukları durumu büyük bir gerilim haline getirirler.

Bugüne kadar benlik saygısı ve bunu etkileyen faktörleri inceleyen çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu araştırmaların bir kısmında sadece benlik saygısının cinsiyet ve yaş ile ilişkisini incelenmiş bazısında ise farklı faktörlerle beraber bu faktörler incelenmiştir.

Benlik saygısının cinsiyet ve yaş ile ilişkisini inceleyen çalışmada iki cinsiyet arasında önemli farklar olduğu ancak sınıf düzeyinde bu farklılığın olmadığı görülmüştür (Chubb ve ark. 1997). Ayrıca cinsiyet ve yaş değişkenlerinin birbirini önemli ölçüde etkilemediği, erkek öğrencilerde kız öğrencilerden daha yüksek seviyelerde benlik saygısı puanı olduğu görülmüştür. Yine aynı çalışmada lise eğitimi boyunca öğrencilerin benlik saygı seviyelerinin değişikliğe uğramadığı görülmüştür.

Kanada'da yapılan bir araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin benlik saygı düzeyi ile yaş, cinsiyet, kültürel seviye, aile çevresi, amaç gibi çevresel faktörler incelenmiş ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Khanlou 2004). Erkek öğrencilerin daha yüksek benlik saygısı puanına sahip oldukları görülmüştür. Aktivitelerin benlik saygısına olumlu etkiler yaptığı gözlenmiştir. Yapılan bir başka araştırmada geç adolesan veya lise döneminde cinsiyetler arasındaki farkın önemli olduğu bulunmuştur (Janet ve Kristen 2001). 1990'lı yıllarda Amerika'da yapılan bir araştırmada kızların benlik saygılarını adolesan dönemde kaybettiklerini ve bir daha asla kazanamadıklarını göstermiştir. Bu analizin benlik saygısının her iki cinste de yaşla beraber dereceli olarak arttığı iddialarına ters olduğu görülmüştür (American Association of University Women Report 1990). Benlik saygısının yaş, cinsiyet ve hayat memnuniyeti ile ilişkisini inceleyen bir çalışmada genel olarak erkeklerde, yaşlılarda ve yaşam memnuniyeti fazla bireylerde daha yüksek benlik saygısı puanları bulunmuştur (Hong ve ark. 1993). Bizim çalışmamızda yaş ve sınıf düzeyi arttıkça benlik saygısı düzeyinde artma gözlenirken, cinsiyet açısından farklılık gözlenmemiştir. Öğrenci ailesi, büyümüş ve bir üst sınıfa geçmiş öğrenciler için tek başına sosyal çevre olmaktan çıkar. Bu durum çevreden etkilenme ile benlik saygı düzeyinde artışa neden olabilir.

Florida'da yapılan bir araştırmada adolesanlarda benlik saygısı ile etkileyen faktörler araştırılmıştır. Cinsiyet ve sosyoekonomik durumun benlik saygısını etkilediği görülmüştür (Mullis ve ark. 1992). Kore'de 596 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada cinsiyet, sosyoekonomik durum, okul başarısı gibi etkenlerin etkileşimi incelenmiştir. Benlik saygısı ile depresyon, cinsiyet ve okul skorları arasında fark bulunurken sosyoekonomik durumu ile ilgili bir farklılık görülmemiştir (Hyun ve ark. 2004). Asya, Pasifik-İsland örneklemindeki adolesanlardaki benlik saygısının değişimi konulu yapılan bir çalışmada adolesanlarda global benlik saygısının; yaş, cinsiyet, etnik yapı ve sosyoekonomik statü açısından değişimi incelenmiştir. Yaşlı olma, erkek olma, Havai dışından olma, yüksek kendi gelişmişliğini değerlendirmeye (self-reported grades-SRG) sahip olma veya yüksek sosyoekonomik statüde olmanın yüksek benlik saygısı ile ilişkisi olduğu varsayılmıştır.

Tablo 4. Benlik saygısı ile bazı değişkenler arasındaki regresyon analizi

Benlik Saygısı	β	p	%95 Güven Aralığı	
			Alt Sınır	Üst Sınır
Yaş	-0.13	0.00	-2.04	-0.39
Sosyoekonomik Düzey	-2.45	0.00	-6.39	-3.01
Kardeş Sayısı	-0.98	0.04	-1.49	-0.04

Çalışmada erkek adolesanların kız adolesanlara göre daha yüksek benlik saygısı düzeyine sahip olduğu görülmüştür. SRG ve sosyoekonomik statü açısından da benlik saygısı farklılık göstermiş olup yüksek SRG ve sosyoekonomik statüye sahip olanların yüksek benlik saygısı düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Etnik özellikler de global benlik saygısı ile ilişkili bulunmuştur (Hishinuma ve ark. 2000). Sosyoekonomik durum ve benlik saygısını inceleyen Amerika'da yapılmış bir çalışmada yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip bireylerin daha yüksek benlik saygısı puanlarına sahip oldukları gözlenmiştir (Twenge ve Campbell 2002). Yine aynı çalışmada benlik saygısının erişkinlik dönemi boyunca arttığı, orta yaş dönemi boyunca yüksek kaldığı ve 60 yaş üzerindeki bireylerde azalma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinde yapılan benlik saygı düzeyi araştırmasında benlik saygı düzeyi ile aylık gelir arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Kahrıman 2005). Çalışmamızın sonuçları bu çalışmalara benzerlik göstermiş olup sosyoekonomik durumu iyi ve orta olan okulun benlik saygı düzeyi düşük olan okula göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Sosyoekonomik düzeyi düşük olan çocuklar, içinde yaşadıkları maddi durumlarından dolayı ya kendileri ya da arkadaşları tarafından toplumdan dışlanmakta düşük benlik saygı düzeyi oluşmasına neden olmaktadır. Sosyoekonomik düzeydeki artış bireyin kendini toplum içinde daha rahat, daha güçlü hissetmesine, kendine ve ailesine güvenmesine, arkadaş çevresinde kabul edilebilir olmasına sebep olmaktadır. Diğer araştırmalarda olduğu gibi bizim araştırmamızda da sosyoekonomik düzeyin benlik saygısı gelişiminde etkili bir faktör olduğu tespit edilmiştir (Twenge ve Campbell 2002, Kahrıman 2005).

Lanz ve ark.'nın çalışmasında normal, ayrılmış ve

evlat edinilmiş ailelerde, aile çocuk etkileşiminin benlik saygısına olan etkisi incelenmiştir (Lanz ve ark. 1999). Ayrılmış ailelerdeki gençler akran gruplarına göre ebeveynler ile daha çok sıkıntı yaşadıkları, evlatlık çocukları olan ailelerin, öz çocuklu ailelere karşın daha olumlu ilişkiler gösterdikleri, bununla beraber evlatlıkların diğer iki gruba nazaran daha düşük benlik saygısına sahip oldukları görülmüştür. Normal ailelerin çocuklarının etkileşimi ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine Kore'de yapılan bir başka çalışmada adolesanlarda benlik saygısının aile tipi, vücut görünüşü, sosyal destek, kişilerin problemle baş etme yöntemlerinden etkilendiği görülmüştür (Han ve Kim 2006). Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinde yapılan benlik saygı düzeyi araştırmasında benlik saygısı puan düzeyi ile geniş ve çekirdek aile arasında fark bulunmamış olup geniş aileye sahip öğrencilerin benlik saygı düzeyi daha yüksek bulunmuştur (Kahrıman 2005). Yine aynı çalışmada 1 ve 2 kardeşi olan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları 3 kardeşi olan öğrencilere göre daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Çalışmamızda benlik saygısı ile çekirdek, geniş ve parçalanmış aile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak kardeş sayısı 4 ve üzeri olanlarda benlik saygı puanının azalmış olduğu bulunmuştur. Muhtemelen bu farklılık anne ve babanın çocuk sayısının fazla olması nedeniyle diğer çocuklara yeteri kadar zaman ayıramamasından, sevgisini gösterememesinden ve ilgi eksikliğinden kaynaklanmış olabilir.

Florida Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada yaşla ilgili meydana gelen olayların sayısının arttıkça benlik özsaygısı puanları düşmekte olduğu bu ilişkinin negatif olaylar için geçerli olduğu ancak pozitif olayların bu yönde bir etkisinin olmadığı gösterilmiştir (Youngs ve ark. 1990).

Elazığ'da yapılan bir çalışmada, Elazığ il merkezinde yaşayan kadınların benlik saygıları ve etkileyen faktörler araştırılmıştır. Araştırma kapsamına alınan kadınların benlik saygısı puan ortalamaları 65.6 ± 16.9 'dur. Çalışmada, kadınların benlik saygısı düzeyleri düşük bulunmuş ve genç yaş, yüksek öğretim düzeyi, evlenme yaşının yüksekliğinin benlik saygısını artırdığı saptanmıştır (Açık ve ark. 2005). Yapılan bir çalışmada anne, baba eğitiminin yüksek olması ile benlik saygısı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Özkan 1994). Diğer bir çalışmada annelerin eğitim düzeyinin yüksek olmasının benlik saygısını olumlu etkilediği saptanmıştır (Arıcıoğulları 2002). Bizim çalışmamızda farklı sosyoekonomik durumlardaki öğrencilerin benlik saygısı düzeyi ile baba mesleği ve öğrenim durumu arasında pozitif bir ilişki ($p < 0.05$), anne mesleği ve öğrenim durumu arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p > 0.05$).

SONUÇ

Düşük puanlı benlik saygısının psikolojik yardıma gereksinimi olan öğrencilerin tanınmasında ve ayırt edilmesinde önemli ipucu olacağı düşünülmektedir. Benlik saygısının hangi ortamlarda değişebileceği ve gelişebileceği ile ilgili araştırmalar yapılmalıdır. Sağlıklı bir toplum için, kişinin benlik saygı düzeyinin yüksek olması son derece önemlidir. Bu nedenle ailelere geleceğimizin teminatı olan çocuklarımıza sevginin, saygının ve güvenin sınırsız verildiği bir aile ortamı sağlamanın ne kadar önemli olduğu konusunda gerekli bilgiler verilmelidir.

Yazışma adresi: Dr. Selma Çetinkaya, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı Sağlık Merkezi, Sivas, scetinkaya@cumhuriyet.edu.tr

KAYNAKLAR

- Açık Y, Gülbayrak C, Deveci SE ve ark. (2004) Elazığ il merkezinde yaşayan kadınların benlik saygıları ve etkileyen faktörler. 9. Halk Sağlığı Kongresi Özet Kitabı, Ankara, s. 230.
- Arıcıoğulları Z, Altındağ A, Özbulut Ö ve ark. (2002). Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal fobi ve benlik saygısı arasındaki ilişki ve bunları etkileyen faktörler. Türkiye'de Psikiyatri, 1: 41-47.
- Chubb NH, Fertman CI, Ross JL (1997) Adolescent self esteem and locus of control: a longitudinal study of gender and age differences. *Adolescence*, 32(125):113-129.
- Çınar Z, Sümbüloğlu K, Alpar R (1994) Sivas İlinde Sağlık Araştırmalarında Kullanılmak Üzere Çeşitli Sayı ve Nitelikte Örneklem Planının Geliştirilmesi. C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 16(3):191-196.
- Han SS, Kim KM (2006) Influencing factors on self-esteem in adolescents. *Taehan Kanho Hakhoe Chi*, 36 (1):37-44.
- Hechtman L, Weiss G, Perlman T (1980) Hyperactives as young adults: self-esteem and social skills. *Can J Psychiatry*, 25: 478-483.
- Hishinuma ES, Miyamoto RH, Nishimura ST ve ark. (2000) Differences in State-Trait Anxiety Inventory scores for ethnically diverse adolescents in Hawaii. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 6(1):73-83.
- Hong SM, Bianca MA, Bianca MR ve ark. (1993) Self-esteem: the effects of life-satisfaction, sex, and age. *Psychol Rep*, 72 (1): 95-101.
- Hyun MS, Kim KH, Kim SA (2004) Influencing factors on problem behaviors among adolescents: focused on middle school students in Seoul. *Taehan Kanho Hakhoe Chi*, 34(2):252-260.
- Janet SH, Kristen CK (2001) Women, motivation and achievement. *Artikel Psychology of Women Quarterly*, 25(04): 364-378.
- Kahriman İ (2005) Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin yapılan benlik saygılarının ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9 (1): 24-32.
- Khanlou N (2004) Influences on adolescent self-esteem in multicultural Canadian secondary schools. *Public Health Nurs*, 21(5):404-411.
- Körükçü Ö (2004) Altı yaş grubundaki çocukların özsaygı düzeyleri ile anne empatik becerilerinin incelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) AD, Ankara.
- Lanz M, Iafate R, Rosnati R ve ark. (1999) Parent-child communication and adolescent self-esteem in separated, intercountrly adoptive and intact non-adoptive families *J Adolesc*, 22(6):785-794.
- Mullis AK, Mullis RL, Normandin D (1992) Cross-sectional and longitudinal comparisons of adolescent self esteem. *Adolescence*, 10 (27):51-61.
- Öner N (1996) Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı. Türk Psikologlar Derneği, s.1.
- Özkan İ (1994) Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam*, 7 (3): 4-9.
- Twenge JM, Campbell WK (2002) Self Esteem and Socio Economic Status: A Meta Analytic Review. *Personality and Social Psychology Review*, 6 (1): 59-71.
- Youngs JR, Rathge R, Mullis R ve ark. (1990) Adolescent stress and self esteem. *Adolescence*, 25 (98):333-341.